

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

Маринчик С. Сузір'я талантів. – Ніжин:Аспект-Поліграф, 2013

Нещодавно в ніжинському видавництві «Аспект-Поліграф» світ побачила книжка відомого українського письменника Станіслава Маринчика «Сузір'я талантів» (літературні портрети земляків), видання 2-ге, доповнене.

Чимало вихідців з Ічнянщини зробили помітний внесок у скарбницю духовності не тільки української нації, а навіть світового мистецтва та науки. Зокрема скульптори Іван Мартос і Пармен Забіла, письменник Степан Васильченко, філолог Сергій Маслов, композитор Левко Ревуцький та інші.

Книга С. Маринчика – це своєрідний підсумок багаторічних пошуків і досліджень творчих біографій видатних земляків.

Протягом багатьох років з окремими героями книги автор спілкувався, підтримував дружні стосунки. Про побачене й пережите письменник правдиво розповідає на сторінках своєї книги, у якій відтворив 32 творчі біографії талановитих земляків.

Про вагомість видання говорить передмова, яку написав видатний український письменник і літературознавець, Герой України, лауреат Державної премії України імені Т. Шевченка Юрій Мушкетик.

У сузір'ї славетних ічнянців найяскравішою зіркою сяє ім'я скульптора Івана Мартоса. Мільйони й мільйони туристів багатьох поколінь з усього світу милувалися й милуються величним пам'ятником на Красній площі у Москві, що постав майже два століття тому. На його гранітному постаменті напис: *«Гражданину Мінину и князю Пожарскому благодарная Россия лета 1818»*.

Однак не впадає в око напис, викарбуваний на титульному боці монумента: *«Социнил и изваял Иоан Петрович Мартос родом из Ични»*. Про нього немає згадки ані в англійській, ані в російськомовній, навіть, в українськомовній Вікіпедії. У першій з них повідомляється, що скульптор *«народився поблизу Полтави»* – місті, що асоціюється у світі з битвою, яка поклала край сподіванням гетьмана Мазепи на здобуття Україною незалежності.

У книзі Станіслава Маринчика *«Сузір'я талантів»*, автор якої композиційно розмістив нариси про своїх славетних земляків за абеткою, Іван Петрович Мартос формально опинився не на чільному місці, яке йому, безперечно, належить. Та пальму першості знаменитому скульптору віддано іншим чином – у короткому й місткому заголовку *«Геній з Ічни»* і в розповіді про нього.

Це – не просто набір фактів біографії, з яких декотрі й досі лишаються достеменно невідомими (скажімо, точна дата народження митця), а інші настільки яскраві, що можна лише дивуватися, чому його життєпис досі не став темою захоплюючого біографічного роману. У нарисі згадується про авторський напис на пам'ятнику Мінину і Пожарському, що увічнив його творця, не побіжно, а широким мазком.

Починається нарис зі спростування деяких біографів, які стверджують, що його батько був простим козаком. Насправді ж коріння його походило із древнього роду козацьких старшин, які за часів Катерини II прирівнювалися до російських дворян.

Це дає ключ до розуміння психологічного портрета Івана Мартоса. Унікально талановитий і водночас повністю позбавлений пихи, однак сповнений почуття гідності, він сміливо вступав у суперечки з Олександром І і доводив свою правоту з мистецького та історичного поглядів.

Коли імператору показали остаточний ескіз пам'ятника Мінину і Пожарському, той зауважив: *«Чому це новгородський міщанин-простолудин закликає народ до ополчення, а князь сидить?»*

Мартос пояснив, що він не відступив від правди. Мінін перший очолив визвольну боротьбу проти польських загарбників, а потім передав ополчення досвідченішому у військових справах князю Пожарському, якого перед цим було поранено у ногу, тож стояти він просто не міг.

Згодом, коли пам'ятник уже було відлито, виникла нова суперечка. Цар наполягав, щоб постамент був не з граніту, а з мармуру. Мартосу довелося вдруге доводити свою правоту.

Коли пам'ятник уже доправили водним шляхом із Санкт-Петербурга до Москви, Олександр I не погоджувався, щоб його встановили на тому місці, яке обрав автор проекту. I втретє Мартос змушений був доводити імператору, що саме звідси він сприйматиметься найкраще.

Навівши цікаві історичні факти, що віддзеркалюють сильну людську натуру, автор нариса відзначає унікальну заслугу свого земляка в історії світового мистецтва. Мартос відлив у ливарні Санкт-Петербурзької академії суцільний груповий портрет, на що досі не спромігся жоден скульптор.

Слід віддати належне авторові за те, що він уникає суперечок щодо того, яким скульптором був Іван Мартос – російським чи українським? Він належав до українського козацького роду, натомість своїм генієм возвеличував імперську Росію. *«Мого земляка Івана Мартоса справедливо називають засновником скульптурного мистецтва епохи класицизму, що виник у Росії на рубежі XVIII-XIX століть»*, – робить логічний висновок Маринчик.

Талант скульптора був справді безмірний. Уявіть собі: у 10-річному віці він вступив до Санкт-Петербурзької академії мистецтв, закінчивши її з великою золотою медаллю. Після цього як державний стипендіат удосконалював свої знання та вміння у Римі. А по тому на нього чекала блискуча кар'єра вихователя молодого покоління талановитих митців.

Монумент Мініну і Пожарському – найвідоміший, та не єдиний його витвір. Серед інших чи не найкраще знають «пам'ятник Дюку» – засновнику Одеси Рішельє, який став символом міста.

Не всі задуми Мартосу вдалося втілити в життя. Не знайшов розуміння й підтримки розроблений ним оригінальний проект пам'ятника переможцеві Куликовської битви князю Дмитрію Донському. Його ідея і творчий задум були настільки новаторськими, що ані імператор, ані взагалі ніхто з панівного класу в Росії не змогли оцінити творчий геній Мартоса, котрий набагато випереджав епоху, вважає автор нариса *«Геній з Ічні»*.

Не знайшов підтримки влади і його задум спорудити у Києві пам'ятник гетьману України Богдану Хмельницькому, що, ймовірно, висвітлив би національний світогляд скульптора. Чи повністю збайдужів він до України у середовищі козацької старшини, яка перекинулася служити імперії, а чи мав якісь потаємні думки, певно, вже назавжди залишилося енігмою історії.

Утім, уникаючи надуманих спроб ідеологізувати постать скульптора, Маринчик рельєфно окреслив його геніальність і відтворив ще й образ Івана Мартоса як доброзичливої, щедрої особистості й батька великої родини, котрий опікувався тим, аби його нащадки продовжили знатний родовід.

Мабуть, тим легше було зробити це авторові книги стосовно героїв нарисів менш віддалених епох, із ближчого й зрозумілішого йому середовища. Творча манера Станіслава Маринчика виявляється у тому, що нариси написані ним не з писаного-переписаного, а через особисте сприйняття.

З творчим доробком класика української літератури Степана Васильченка, який народився в Ічні у бідній родині шевця-чоботаря і спромігся піднятися до вершин творчості, він входив у свідоме життя. *«Читав я і перечитував усі твори видатного майстра красного слова, насолоджуючись щирою правдою і лагідним ліризмом його творів, в яких відчувався знайомий аромат і присмак моєї рідної ічнянської вимови»*, – згадує Маринчик. Щиріше й переконливіше не напишеш!

Хто не знає хрестоматійно відому *«Мужисььку арифметику»* та сповнену гумору

п'єсу *«На перші гулі»* Степана Васильченка? Однак його творча спадщина, незважаючи на вкрай несприятливі умови життя (безперервне цькування влади, тюремні каземати, військові роки й постійне напівголодне існування), доволі велика за обсягом. Автор мало того, що виявляє її доскональне знання, пройнявся нею усім серцем, став її щирим шанувальником. *«Упереджена тогочасна критика принижувала й образала талановитого письменника, називаючи його «хуторянським», ніби він творить тільки «хуторянські» сюжети й оспівує «сіреньких» героїв»*, – пише Маринчик у нарисі *«Робітник слова»*. Однак, на його переконання, Степан Васильченко був *«чутливим і мудрим психологом, настільки майстерно і правдиво будував сюжети людського життя, що читач майже фізично відчував настрої героїв його книг. Фабули та персонажі творів Васильченка надзвичайно виразні, легко вгадується, кому із своїх героїв він симпатизує, а кого зневажає, засуджує»*. Маринчик відводить славетному земляку почесне місце у першому ряду класиків української літератури.

У нарисі у подробицях змальовано драматичний шлях письменника, який жив у постійних поневіряннях і злигоднях. Від літературознавця Дмитра Косарика Маринчик дізнався, що Степан Васильченко помер з голоду. Це сталося 1932 року, коли в Україні вже лютував влаштований Сталіним голодомор-геноцид. Пізніше з інших джерел йому стало відомо, що під час похорону на Байковому кладовищі у Києві біля труни Васильченка поет Микола Вороний вимовив грікі слова: *«Він просив перед смертю шматок хліба і кришеник сала, і ніхто йому не подав»*.

Цей трагічний епізод, як і напівголодне існування та кончина інших відомих представників української інтелігенції, спонукає до аналогій та сумних висновків.

Видатний письменник не мав навіть постійного пристанища. У нарисі наведено такий жахливий епізод... Коли після його смерті у Києві було організовано житлово-будівельний кооператив і родина Васильченків внесла необхідну суму за квартиру, його вдова Килина Михайлівна та син Юрій отримали категоричну відмову. У відповідь на звернення до одного з тодішніх керівників письменників України Івана Ле вони почули: *«Квартири будемо давати найвідомішим письменникам»*.

У розумінні непримиренного борця проти українського буржуазного націоналізму класик української літератури Степан Васильченко до них не належав.

А контрастна на цьому фоні розповідь про те, що його син Юрій, опинившись після Другої світової війни по той бік Атлантики, став головним архітектором столиці Канади Оттави, набув слави як архітектор, скульптор і художник і, звісно, став заможною людиною, говорить сама за себе.

З нарису *«Вічно молодий»* постає яскрава особистість іншого видатного представника національної культури Василя Чумака, життя якого трагічно обірвалося у неповних 19 літ. Попри різницю у віці він близько зійшовся зі Степаном Васильченком. Вони жили спільними духовними потребами, були заводіями культурно-мистецького життя, що за традицією пульсувало у провінційному містечку на Чернігівщині.

Буремна перша чверть ХХ століття пробудила надію на соціальне та національне відродження. Життя Василя Чумака було коротке, немов яскравий спалах, наголошує автор, зображуючи його драматичні перипетії на тлі тодішньої епохи. Влада у тогочасній Україні постійно мінялася, і Василю Чумакові, який був одним з керівників Української компартії боротьбистів, тричі довелося сидіти за тюремними ґратами. У листопаді 1919 року денікінці, які до цього кидали його до буцегарні за спілкування з більшовиками, знову окупували Київ. Вони вдерлися на конспіративну квартиру поета, який працював у підпіллі, арештували його і розстріляли. Так трагічно, не досягнувши злету, обірвалося життя великого поета, якого й досі не відомо, де поховано.

На основі розмов з тими, хто особисто знав Василя Чумака, Маринчик відтворює його живий образ, в якому поєднувалася духовна й фізична краса. Сам поет чи не найкраще висловив своє світосприйняття у цих сповнених життєвого пошуку рядках:

Дві душі: одна шукає бурі,
струн шалених на бандурі, срібнодзвону,
блискавок, поезій,
братніх марсельєзів.

А друга... друга — блакитний спокій
вдалині, де степ широкий,
танки мрій тремтючих, ніжних-ніжних,
в шатах білосніжних.
Мов шляхи-плющі переплелися,
дві душі моїх зійшлися,
і чого я прагну:
чи спокою, чи гучного бою?

Автор нарису розкриває поетичну музу Василя Чумака – одного з найкращих національних ліриків ХХ століття і виразника суперечливих ідей доби масштабних потрясінь. «Вічно молодим він назавжди залишиться в українській літературі, – пише він. – На перший погляд, незначну творчу спадщину залишив він по собі. Чимало його творів загинуло у полум'ї революції та громадянської війни. 1920 року вийшла його єдина збірка «Заспів». Невелика за обсягом книжечка, насичена буремною поезією, сповненою глибинних думок автора, які за своїми емоціями можуть дорівнювати багатотомному виданню.

У своїх вогнених строфах поет уміло відтворив яскраві художні образи, використав свіжі тропи, поетичні образи, які піднесли його творіння на високий рівень поетичного звучання.

Реалістичні твори Чумака, пройняті волелюбним пафосом, гартують моральний дух, пропагують визвольний рух, закликають боротися проти соціального та національного гноблення».

Останнє тлумачення, власне, пояснює, чому в колишньому СРСР тривалий час його поезія та ім'я були під забороною. Він належав до партії боротьбистів – лівих есерів, яку більшовики вважали ворожою, а їхніх послідовників – націонал-комуністів знищили напередодні голодомору.

На жаль, цю гостру тему не розкрито. Мабуть, варто було б докладніше розповісти і про трагічну історію життя іншого талановитого представника роду Чумаків – молодшого брата Василя Миколи, арештованого за доносом «друзів», звинуваченого у контрреволюційній діяльності і замордованого у концтаборі на Колимі.

Однак Маринчик дає змогу читачеві заповнити прогалини, звернувшись до книги *«Родинне гніздо Василя Чумака»*, написаної донькою його наймолодшої сестри – Ларисою Гудименко на основі багаторічних досліджень низки джерел, зокрема, її архівів СБУ.

Оригінальним циклом у книзі *«Сузір'я талантів»* вимальовується серія нарисів-споминів. Це пройняті суто особистим сприйняттям Маринчика розповіді про видатних земляків різних поколінь. Серед них – його ровесниця, учасниця ансамблю бандуристок *«Дніпрянка»*, уродженка села Монастирище Валентина Пархоменко, поет Григорій Коваль і художник Петро Басанець, які пройшли крізь пекло війни й залишили помітний слід у національній культурі. З ними Станіслав Маринчик як людина відверта й комунікативна за вдачею постійно спілкувався й приятелював.

Найбільший харизматик серед героїв цієї серії – мешканець мальовничої Сваричівки, що понад Удай-рікою, Антон Штепа. Природа наділила його невгамовною енергією й талантами. Судилося прожити Антону Гнатовичу понад століття – від царювання Миколи II аж до проголошення незалежності України. У свої дев'яносто з гаком він міг хвацьки врізати гопака. Особливо яскраво виявив себе як народний майстер-різьбяр по дереву. Оригінальні композиції Штепи зберігаються у музеях Ічні, Чернігова, Києва, у приватних колекціях в Україні, Росії, Білорусі, у державах Балтії, у Польщі, Словаччині, Чехії, Німеччині, Нідерландах.

«У твори Штепа вкладає всю пристануть селянського серця, – пише Маринчик. – Саме тому чимало композицій присвятив життю, побуту і нелегкій праці хлібороба. Він далекий від солодкої ідеалізації життя в селі, в його творах звучить суворе життєве правда. Те, що я бачив і пережив, знайшло відображення у композиціях «Сівба», «Жнива», «Молотба» та інших. Творча фантазія і пильне око художника завжди знаходять цікаву тему, яскравий персонаж, художній образ, який надовго запам'ятовується».

З Антоном Гнатовичем Штепою Маринчик був знайомим понад шістьдесят років. Самобутня постать людини й митця, який створив власну школу, настільки захопила його, що він зняв про харизматика три документальні фільми, які дістали міжнародне визнання. А присвячений Штепі нарис *«Бог дав»* – це їхнє органічне продовження.

Знайомство і довголітня дружба з Анатолієм Дрофаном допомогла автору проникнути у творчу лабораторію відомого письменника, *«нерозривно пов'язану з рідною землею і сповнену глибокої поваги до рідного краю»* (нарис *«З батькової кришці»*). Жоден інший український літератор не проникав так глибоко в історію Ічнянщини, присвятивши їй художньо-документальні романи.

Історичні твори Дрофаня *«Тайна голубого палацу»* і *«Музи кохання»* (останній з творчого доробку автора) про Качанівку – це осмислення важливої частки культурної спадщини минулого на основі вивчення архівів Чернігова, Києва, Москви, Санкт-Петербурга. З особливою цікавістю сприймається розповідь про зустріч Анатолія Дрофаня з потомственною дворянкою Тетяною Василівною – представницею славного роду Тарновських, очевидцем якої був автор. Однак написати роман про драматичну історію її кохання письменник не встиг.

Нарис викликає живий спомин про Анатолія Дрофаня – доброзичливої, спокійної й водночас сповненої внутрішньої енергії людини. Чимало часу й зусиль він віддав вивченню життя й творчості Степана Васильченка, палким прихильником таланту якого він був. З-під його пера вийшов історико-біографічний роман про класика української літератури *«Буремна тиша»*. За його сценарієм було створено документальний фільм *«Степан Васильченко»*.

Вражає не тільки вірне служіння Анатолія Дрофаня письменницькій музі, а й його громадянський темперамент. Він сприяв встановленню пам'ятників Степану Васильченку та Василю Чумаку, домігся будівництва в Ічні нової школи і, хоча жив переважно у Києві, ніколи не поривав зв'язків із землею, де виріс.

Перечитуючи видані десятиліття тому книги Анатолія Дрофаня, розумієш, що списувати їх з обліку не варто. Натрапив я і на дарунок від автора – повість для дітей *«Загадка старої дзвіниці»* у перекладі німецькою мовою. Повторю те, про що вже писав: його творчість, як і деяких його сучасників, спростовує модну нині тезу нібито вся українська література радянського періоду – суцільне сміття. Разом з тодішньою епохою з усіма її соціально-економічними та моральними аномаліями дехто намагається виплеснути людський струмінь, що всупереч цьому живив літературу. А від цієї тези, як виявилось, невелика відстань і до пропагованої нині певними колами іншої, масштабнішої і ще згубнішої – мовляв, ледь не вся українська література не має цінності.

У кожний нарис цього циклу автор вкладає частку свого серця. З поезією Григорія Коваля Маринчик уперше ознайомився, коли закінчував десятирічку і відтоді постійно стежив за його творчістю.

Його приваблює подвійний, рівнозначний талант видатного земляка. Тож не задля красивого слівця, а цілком органічно він назвав свій нарис *«Серце поета, око художника»*. Григорій Коваль був не тільки майстром поетичного слова, а й творив чудові пейзажі. Свої збірки поезій він ілюстрував власними живописними творами.

Маринчика вабить і постать митця як незалежної особистості. *«Кожну нову книжку земляка я завжди чекав, ніби свята, з насолодою читав і перечитував їх, писав рецензії, але не пригадую, щоб у своїх творах він співав наших державних вождів, – відзначає автор. – Ніколи він не був кон'юнктурником, не ходив по партійних кабінетах, бо мав власні почуття гідності та честі. Ніколи не творив на замовлення»*.

У нарисі про Григорія Коваля, якого автор добре знав особисто, особливо яскраво змальовані два епізоди, що могли би стати сюжетом для новели.

Спочатку він описує зустріч з поетом під час його приїзду до Ічні у заїмку його батьківської оселі:

«Зовсім поряд соловейко старанно виводив срібні мелодії, а навпроти нашої лави, у кущі смородини, було добре видно гніздо чечітки, в якому вже сиділо кілька ще зовсім

голеньких пташенят. Чомусь подумалось, що птахи поселяються і довго живуть біля добрих людей. У цей час на старій тополі, що росла біля хати Ковалів, енергійно заклекотав лелека. Поет підняв голову, загадково подивився на величезне гніздо, у якому гордо стояв лелека...»

Історія про гніздо лелеки триває й після смерті поета, похованого, як він заповів, на ічнянській землі. Вона має глибокий філософський підтекст.

Дерева, як і люди, пише Маринчик, теж хворіють, і щоб раптом столітня тополя не впала на хату, не наробила біди, пізньої осені 2000 року її вирішили спиляти. Але ж як бути з лелечим гніздом, без якого вулицю й оселю родини Ковалів важко уявити?

У міськраді зважили на клопотання автора книги й виділили кошти, щоб на місці спиляного трухлявого дерева установити стовп із металевим колесом угорі. А ближні сусіди Ковалів допомогли облаштувати гніздо. Відтоді лелеки щороку повертаються до того, хто оспівував красу природи та гармонію з нею людського життя.

З героєм нариса «Джерело наснаги» Маринчик був знайомий упродовж понад півстоліття, а їхні зустрічі переросли у щире дружбу... Його молодість, як і Григорія Ковалів, обпалила війна. Вона несподівано увірвалася у життя того дня, як Петро Басанець з села Бурімки закінчив середню школу. Разом з батьком Олексієм Мусійовичем і двома старшими братами Іваном та Микитою він пішов на фронт, замінивши набір олівців для малювання на протитанкову зброю. Мати Марфа Панасівна посивіла, чекаючи повернення рідних додому, та живим їй судилося побачити тільки молодшого сина.

Перервана війною мрія Петра Басанця із запізненням почала здійснюватися. Він із відзнакою закінчує *Одеське державне художнє училище ім. В. Грекова*, по тому навчається у *Київському художньому інституті*. Серед наставників, які сприяли філігранності його таланту, були класики вітчизняного мистецтва, – Тетяна Яблонська, Сергій Григор'єв, Карпо Трохименко, Віктор Пузирков. Здібного випускника залишають викладачем художнього інституту.

Автор нариса висвітлює творчий шлях митця, в якому злилися в єдине ціле природний талант, працелюбність і любов до рідної землі.

Є ще одна характерна особливість. Ім'я Петра Басанця стало відомим широкому загалу завдяки співпраці з періодичними виданнями, що виходили друком масовими накладками. Як колишній співробітник популярного свого часу тижневика «Україна» можу підтвердити, що хист художника особливо цінував один із найкращих у радянські часи українських редакторів – його головред Василь Большак.

Петро Басанець виявив себе і як пейзажист, і як портретист, хоча частіше наголошують на другій грані його таланту.

У відтворених ним краєвидах, як відмічає Маринчик, легко вгадуються пейзажі Ічнянщини з її Качанівкою і Тростянцем, уся мальовнича Чернігівщина.

Він малює портрети славетних земляків: Левка Ревуцького, Степана Васильченка, Василя Чумака та інших. Художник створює галерею портретів видатних людей України: Олександра Довженка, Петра Майбороди, Павла Тичини, Максима Рильського, Володимира Сосюри, Андрія Малишка, Олеса Гончара, Михайла Стельмаха, Юрія Мушкетика. Художникові вдається відобразити їхній духовний світ не тільки завдяки тому, що він осмислював їхню творчість, а ще часто бував у них удома, спілкувався з ними у дружній атмосфері, зблизився з ними на ґрунті духовних інтересів.

Сільський хлопець, який у п'ятирічному віці через брак фарб і олівців написав свій перший малюнок галузкою з верби, піднявся до вершин світового мистецтва. Його художні полотна експонувалися на міжнародних персональних виставках, його неодноразово запрошували за кордон.

А те, що творчість Петра Басанця явище першорядного національного значення, – факт незаперечний. Як відзначається у нарисі, на особливу увагу заслуговує його монументальне історичне полотно «Україна духовна». Це – колективний портрет, в якому відображено майже 150 історичних постатей, котрі творили історію України. Видатний мистецький доробок Петра Басанця, над яким він натхненно працював сім років поспіль, став окрасою Маріїнського палацу.

Та цій оповіді, мабуть, бракує суттєвої подробиці. Унікальне історичне полотно було висунуто на присудження *Національної премії ім. Тараса Шевченка*. Поодинокую рецензію на підтримку цієї пропозиції опублікували опозиційні до режиму Кучми *«Сільські вісті»*. Через це чи, можливо, через відсутність прагматичної напористості (що характерно для людей творчої натури) премії, на яку заслуговував Петро Басанець, він так і не був удостоєний.

Цей непривабливий казус корениться ще у підрадянській Україні. Станіслав Маринчик пригадує, як на початку 1970-х років, Ічнянська районна організація *Українського товариства охорони пам'ятників мистецтва і культури*, котру він очолював, ухвалила встановити пам'ятники Степану Васильченку і Василю Чумаку. Тодішній голова райвиконкому Василь Чалий звернувся за дозволом до *Ради Міністрів УРСР*. Однак отримав категоричну відмову під приводом відсутності коштів.

Ми й гадки не мали, що справа була не в грошах, пише Маринчик. Тільки згодом дізналися, що обидва наші земляки перебували так би мовити у списках неблагонадійних – українських буржуазних націоналістів.

Тож гранітні скульптури довелося встановлювати *«контрабандою»* під виглядом пам'ятних знаків. Це відбувалося у брежнєвські часи, що після хрущовської відлиги обернулися лише частковим відродженням сталінізму. А що вже казати про період, коли країною правив кремлівський диктатор! Тоді наш земляк композитор-класик Левко Ревуцький заledве не заgrimів на Соловки разом з поетом-класиком Максимом Рильським (нарис *«Художник звуків»*). А інший наш земляк – талановитий поет Іван Кмета, щоб не зрікатися своїх поглядів, змушений був емігрувати і більшу частку життя прожити за кордоном. Після тривалої розлуки вже у похилому віці він мав змогу побачити свою малу батьківщину лише протягом декількох годин (нарис *«Голос із-за океану»*).

Є над чим задуматися й стосовно сьогодення. Те, що ім'я Степана Васильченка носять *гімназія, Ічнянська центральна бібліотека і районна літературна премія*, – обнадійливий знак. Як і аналогічні прояви шани земляків до Василя Чумака. Та викликає тривогу те, що у зв'язку зі скороченням Міністерством освіти і науки України шкільної програми з української літератури з неї вилучено вивчення творів одного з найвидатніших українських письменників, а з поетичною творчістю його земляка пропонується ознайомитися на оглядовому уроці.

І, нарешті, як довго ще важкий, хоча й почесний, тягар збереження й пропагування національної культури у незалежній Україні нестимуть переважно ентузіасти-безсрібники – такі, як автор книги *«Сузір'я талантів»*, і не такі вже й багаті патріотично налаштовані благодійники?

Аркадій СИДОРУК

